

Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS- adatok alapján

Bűncselekmények és elkövetőik 1995–2005

Az erőszakos bűnözés – mennyiségileg meghatározott nagyságrendjétől függetlenül – mindenkor a kriminalitás gerincvonalát jelenti. Kiemelkedő társadalomra veszélyessége, a közbiztonság megítélésére gyakorolt hatása és a média fokozott érdeklődése miatt az összébűnözésről alkotott kép szubsztanciális összetevőjének számít. Hazánkban az erőszakos bűnözés részaránya az 1970–80-as években 10-13% volt az ismertté vált összébűnözésen belül, nominálisan pedig a cselekmények száma mindig húszezer alatt maradt. A rendszerváltozás után e téren is jelentős mértékű terjedelmi változás történt, a dinamika azonban jóval alacsonyabbnak bizonyult az összébűnözés emelkedésénél. A korábban megszokott arány visszaesett 5-6%-ra, 1999 óta azonban lassú visszarendeződési folyamatot figyelhetünk meg. Aggasztónak tűnik az erőszakos bűnözés minőségi változása, eldurvulása. Az előre kitervelt, kegyetlen módszerekkel elkövetett és a leszámolási jellegű gyilkosságok, az erőszakosabbá, veszélyesebbé váló rablások megjelenése megrémítette a lakosságot. Olyan, korábban hazánkban gyakorlatilag ismeretlen cselekmények terjedtek el, mint az erőszakos pénzbehajtások, valamint az úgynevezett védelmi pénzek követelése. Jelentős mértékben megnövekedett az önbíráskodások, a zsarolások és a garázdaságok aránya.

Hatályos büntető törvénykönyvünkben az erőszakos bűncselekmények nem alkotnak önálló fejezetet, hanem a kódex különböző részein elszórtan található, mivel más és más jogi tárgyat – életet, testi épséget, személyes és nemi szabadságot, közbiztonságot, köznyugalmat, vagyoni érdeket – sértő vagy veszélyeztető magatartásokat foglalnak magukban. A hazai kriminálstatisztikai adatgyűjtés bázisát alkotó legátfogóbb rendszer, az egységes rendőrségi és ügyészségi bűnügyi statisztika (ERÜBS) alapvetően a Btk. szerkezetében csoportosítja az ismertté vált bűnözésről szerzett információkat, emellett

azonban ismeri és használja az „erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények” fogalmát, és több vonatkozásban külön prezentálja e kategória adatait is. E megoldást az indokolja, hogy az erőszakos bűnözés, nagyságrendjétől függetlenül, fokozott társadalomra veszélyessége, a biztonságérzetre gyakorolt kiemelt hatása és a média fokozott érdeklődése miatt is mindenkor a kriminalitás gerincvonalának tekinthető.

A kriminológiai erőszak-fogalom elfogadott meghatározása szerint csak embertől eredő, másik személyre közvetlenül irányuló, a cél elérésére alkalmas fizikai vagy pszichikai erőt jelent.¹ A nemzetközi szakirodalomban létezik ugyan olyan álláspont is, amely az erőszak kriminológiailag releváns fogalmán kizárólag olyan jelenségeket ért, amelyek során az áldozat irányába legalább egy kimutatható fizikai erő alkalmazására sor kerül.² Ezt a nézetet azonban a többségi álláspont nem fogadja el, és az erőszakos bűncselekmény megvalósulásához elegendőnek tekinti önmagában kényszer vagy súlyosabb fenyegetés alkalmazását, tehát a pszichikai kényszert.

A fizikai erőszak által megvalósított kényszer mértéke mindenkor a sértetti ellenállás függvénye. Ennek általában elvárt mércéje a „komoly ellenállás”, és minden olyan mértékű kényszer, amely ezt az ellenállást képes megtörni, alkalmas a fizikai erőszak megvalósítására.

A pszichikai erőszak által megvalósított fenyegetés három mértéke különböztethető meg:

- a) fenyegetés (Btk. 138. §): súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen;
- b) az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés (például rablás vagy erőszakos közöskülés esetén);
- c) emberöléssel, testi sértéssel, gyújtogatással vagy más hasonló súlyos hátránnyal való fenyegetés (például a zsarolás minősített esetében).

---

1 Vigh József – Gönczöl Katalin – Kiss György – Szabó Árpád: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. KJK, Budapest, 1973, 42. o.

2 Gerd Geilen: Neue Entwicklung beim strafrechtlichen Gewaltbegriffs. In: Friedrich Geerds – Wolfgang Naucke (Hrsg.): Festschrift für Helmut Mayer zum 70. Geburtstag. Berlin, 1966, S. 445.

Az erőszakos bűncselekmények tehát az alábbi ismérvekkel jellemezhetők:

- szándékos és célzatos cselekmények;
- az elkövető erőszakos magatartása a sértett személye ellen irányul;
- az alkalmazott erőszak a sértett számára kényszerhelyzetet teremt, akarátát, ellenállását megtöri;
- az elkövető által kifejtett erőszak kétmozzanatú tettesi magatartás esetén eszközcselekmény (például rablás, zsarolás, erőszakos közösülés, kifosztás megvalósulásakor); vagy az erőszak önmagában a bűncselekmény törvényi tényállását kimerítő immanens rész (szándékos emberölésnél, szándékos súlyos testi sértésnél).

Az ERÜBS precízen nem pusztán az erőszakos, hanem az *erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények* megnevezést alkalmazza. Ennek oka egy Janus-arcú bűncselekmény, a garázdaság, amelyet általánosan elfogadottan mindenkor az erőszakos bűnözés körébe tartozónak tekintettek, annak ellenére, hogy mind személy, mind dolog elleni erőszakkal megvalósítható. Sőt a jelenleg hatályos 1978. évi Btk. hatálybalépése előtti megfogalmazása szerint az erőszak megléte sem volt e bűncselekmény tényállásának elengedhetetlen eleme. Az egyszerűség kedvéért azonban a szakirodalom többnyire a kevésbé komplikált *erőszakos bűnözés* kifejezést használja, érteve ezen a garázdaság bűncselekményét is magában foglaló teljes kategóriát.

A bűncselekményi csoport összetétele az ERÜBS rendszerében az idők folyamán némi változáson esett át, így néhány bűncselekmény, amelyet korábban megalapozatlanul idesoroltak (zártörés, hivatalos személy megsértése), kikerült a kategóriából, míg időközben pönalizált új cselekményekkel (például jármű erőszakos elvétele, kifosztás, nemzetközileg védett személy elleni erőszak) bővült a kör. A közelmúltban két erőszakos bűncselekmény eltörlésére került sor: a természet elleni erőszakos fajtalanáságot az Alkotmánybíróság 37/2002. (IX. 4.) AB határozata semmisítette meg, az újszülött megölését pedig a 2003. évi II. törvény helyezte hatályon kívül.

Jelenleg az ERÜBS rendszerében a következő bűncselekmények tartoznak az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények közé: emberölés [Btk. 166. § (1)–(2)]; erős felindulásban elkövetett emberölés (Btk. 167. §); szándékos testi sértés [Btk. 170. § (1)–(5)]; kényszerítés (Btk. 174. §); lelkiismereti és vallásszabadság megsértése (Btk. 174/A §); nemzeti, etnikai, fajai vagy vallási csoport tagja elleni erőszak (Btk. 174/B §); személyi szabadság megsértése (Btk. 175. §); emberrablás [Btk. 175/A § (1)–(4)]; magánlaksértés (Btk. 176. §); erőszakos közöszülés (Btk. 197. §); szemérem elleni erőszak (Btk. 198. §); kerítés megtévesztéssel, erőszakkal, fenyegetéssel [Btk. 207. § (3) b)]; a választás, népszavazás és a népi kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény erőszakkal, fenyegetéssel [Btk. 211. § a) 1. ford., b) 1. ford., e) 2. ford.]; embercsempészás, a csempészett személy sanyargatásával, fegyveresen [Btk. 218. § (3) a), (3) b)]; bán-talmazás hivatalos eljárásban (Btk. 226. §); kényszervallatás (Btk. 227. §); hivatalos személy elleni erőszak (Btk. 229. §); közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (Btk. 230. §); hivatalos személy támogatója elleni erőszak (Btk. 231. §); nemzetközileg védett személy elleni erőszak (Btk. 232. §); fogolyzandulás (Btk. 246. §); nemzetközi jogi kötelezettség megszegése [Btk. 261/A § (2) a) és (3) b)]; garázdaság (Btk. 271. §); rendbontás [Btk. 271/A § (1)–(2)]; önbíráskodás (Btk. 273. §); rablás (Btk. 321. §); kifosztás (Btk. 322. §); zsarolás (Btk. 323. §) és jármű erőszakkal (fenyegetéssel) elvételének büntette [Btk. 327. § (2) a), (3)].³

A tanulmány az ERÜBS rendelkezésre álló adatai alapján tekinti át az erőszakos és garázda jellegű bűnözés bűncselekményi és bűnelkövetői oldalának morfológiai jellemzőit az 1995 és 2005 közötti időszak vonatkozásában, táblázatok és ábrák segítségével, természetesen esetenként utalva a vizsgált periódus előtti helyzetre is. (A jelzett időszakra vonatkozóan az ERÜBS erőszakos bűncselekmények áldozataival kapcsolatos adatait Barabás Andrea Tünde tanulmánya elemzi.)

³ Tájékoztató a bűnözésről 2006. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Rendészeti Felügyeleti és Ellenőrzési Főosztály Statisztikai Osztály–Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály, Budapest, 2007, 99–100. o.

Az erőszakos bűnözés volumene és dinamikája

Az erőszakos bűnözés terjedelmét tekintve az össz-bűnözés viszonylag csekély hányadát adja. Részaránya az 1970–80-as években 10-13% körül alakult, nominálisan pedig a cselekmények száma mindig húszezer alatt maradt. A rendszerváltozás után az erőszakos bűnözés terén is egyértelmű mennyiségi növekedés történt (2001-től az ismertté vált cselekmények száma harmincezer fölé emelkedett), ennek dinamikája azonban jelentősen elmaradt az össz-bűnözés robbanásszerű emelkedésétől. Így a korábbi arány visszaesett 5-6%-ra (a legalacsonyabb, 4,7%-os értéket 1998-ban érte el).

A társadalmi rendszerváltozások alakítják a bűnözés megjelenési formáit, bár a külföldi és hazai tapasztalatok alapján a különböző bűnözési jelenségeket nem egyforma mértékben. A véres, háborús, polgárháborús átalakulások, a nemzetiségi, etnikai, vallási zavargások elsősorban az erőszakos bűnözés robbanásszerű emelkedését okozzák. Ezzel szemben a gyökeres, de békés, „eredeti tőkefelhalmozással” járó rendszerváltozások, mint amilyenek térségünkben is végbementek, amellett, hogy az erőszakos kriminalitás emelkedése is bekövetkezett, mindenekelőtt a vagyon elleni és a gazdasági bűnözés, a kifinomultabb intellektuális és a fosztogató jellegű vagyon elleni deliktumok páratlan mértékű emelkedését idézték elő.

A megváltozott, kapitalista jellegű, a kezdeti időkben sok tekintetben „vadkeletinek” nevezhető társadalmi-gazdasági viszonyok konszolidálódásának következtében 1999-től azonban lassú visszarendeződési folyamatot figyelhetünk meg. Miközben a vagyon elleni bűnözés az ezredforduló után csökkenő tendenciát mutat, az erőszakos kriminalitás 1997-től 2004-ig fokozatosan nőtt, és részaránya elérte a 8%-ot. 2005-ben azonban fordulat következett be, és csökkent az erőszakos bűncselekmények száma és össz-bűnözésen belüli kvótája is 7,5%-ra (1. számú táblázat).

1. számú táblázat

**Az összбүнözés és az erőszakos és garázda jellegű бүнözés alakulása
(1995–2005)**

Év	Összes бүн- cselekmény	Erőszakos бүн- cselekmények	Erőszakos бүн- cselekmények az összes бүн- cselekmény százalékában
1995	502 036	25 731	5,1
1996	466 050	24 674	5,3
1997	514 403	26 987	5,2
1998	600 621	28 414	4,7
1999	505 716	28 277	5,6
2000	450 673	29 144	6,5
2001	465 694	30 821	6,6
2002	420 782	31 214	7,4
2003	413 343	31 476	7,6
2004	418 883	33 366	8,0
2005	436 522	32 760	7,5

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a fejlett piacgazdaságokban a vagyon elleni бүнözés egyértelmű dominanciája érvényesül az erőszakos kriminalitással szemben. A jövőt tekintve hazánkban is feltehetően lelassul vagy megáll az erőszakos бүнözés arányának növekedése, és nem fogja elérni a rendszerváltozás előtti 10%-ot meghaladó arányt, hanem valószínűsíthetően 7-8% körüli értéket képvisel majd az összбүнözésen belül.

A nemzetközi kriminálstatisztikai összevetés nehézségei és korlátai ellenére az állapítható meg, hogy hazánk az erőszakos бүн-
cselekmények százezer lakosra számított 263-as arányszámával a dániaival áll azonos szinten, és ebből a szempontból az európai középmezőnybe tartozunk. A világ 28 nagyvárosa közül Budapest a százezer lakosra jutó ember-

ölések száma szerint a tizennegyedik helyen áll, azonos helyzetben Prágával, Madriddal, Lisszabonnal és Helsinkivel.⁴

Az erőszakos bűnözés struktúrája

Az erőszakos bűnözés jelenségcsoportja nem tekinthető homogén kategóriának. Az idesorolható deliktumok különböző jogi tárgyakat sértenek, éppen ezért megjelenési formáik is igen változatosak. Az erőszakos bűnözés struktúráját és annak módosulásait a 2. számú táblázat, valamint az 1. és a 2. számú ábra szemlélteti.

Napjainkra a *testi sértések* (szándékosan elkövetett súlyos és a könnyű), valamint a *garázdaságok* olyannyira meghatározó deliktumok, hogy ezek adják az erőszakos kriminalitás több mint kétharmadát.

A vizsgált időszakban legintenzívebben, csaknem kétszerezésére, a garázdaságok száma emelkedett. Ennek következtében gyökeres változás következett be, mivel 2001-től addig soha nem tapasztalt módon átvette a kategóriában a vezető helyet a szándékos súlyos testi sértésektől, és mára már az erőszakos bűnözés egyharmadát teszi ki, míg a nyolcvanas években csak 15-20%-át képviselte. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni kell azonban – amint arra már utaltunk –, hogy a garázdság nem tekinthető minden szempontból „valódi” erőszakos bűncselekménynek, mivel nemcsak személy, hanem kizárólag *dolog elleni erőszakkal is elkövethető*. Ezen kívül, véleményünk szerint, parttalan, túl széles hatókörű tényállása elsősorban a benne foglalt határozatlan elemek (kihívó közösségellenesség, megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmasság) miatt sok esetben lehetőséget teremt gumijogszabálykenti felhasználásának, a túlságosan diszkrecionális jogalkalmazásnak.

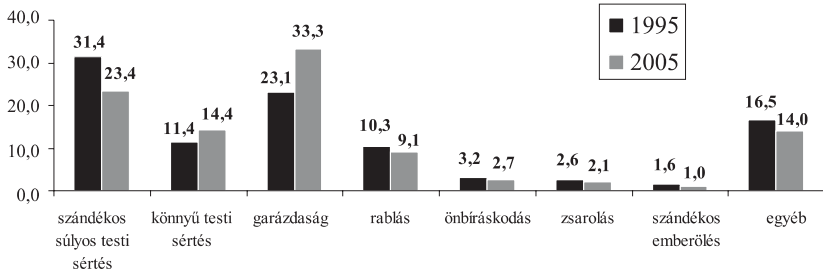
---

⁴ Kertész Imre: Befejezhetetlen háború. BM Kiadó, Budapest, 2000, 310. o.

2. számú táblázat
**Egyes kiemelt erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények
számának alakulása (1995–2005)**

Év	Szándékos emberölés	Szándékos súlyos testi sértés	Magánlakásértés	Erőszakos közösztülés	Szemérem elleni erőszak	Hivatalos személy elleni erőszak	Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	Garázdaság	Önbíráskodás	Rablás	Kifosztás	Zsarolás
1995	412	8070	1831	417	228	526	248	5 937	835	2657	277	657
1996	414	7486	1644	423	263	451	206	5 924	861	2689	257	724
1997	431	7805	1857	392	248	463	223	6 418	1065	3056	261	837
1998	446	8147	1748	346	237	489	225	7 492	1052	3056	268	875
1999	410	7734	1607	331	212	512	272	7 706	932	3167	251	902
2000	357	7621	1744	294	204	527	266	7 817	950	3494	261	890
2001	408	7261	1882	321	185	481	246	8 353	956	3319	304	846
2002	359	7531	1710	293	222	481	301	9 389	949	3389	341	888
2003	378	7428	1738	256	279	505	325	9 858	954	3289	317	930
2004	362	7882	1777	267	298	507	412	10 757	961	3227	298	906
2005	313	7650	1709	264	378	552	389	10 911	871	2982	356	682

1. számú ábra

**Erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények megoszlása
1995-ben és 2005-ben (%)**

Egyes, korábban drasztikus mértékben szaporodó vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (*rablás, zsarolás*) növekedése lelassult, illetve megállt. Idesorolható az *önbírászkodás* is, bár e deliktum a Btk. rendszerében nem a vagyon elleni, hanem a közrend elleni bűncselekmények fejezetében található. Ennek ellenére elkövetési motívumként itt is anyagi szempontok jelentkeznek, hiszen a tettes jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igény érvényesítése céljából alkalmaz erőszakot vagy fenyegetést. A kifosztások száma az ezredforduló után is tovább emelkedett.

Lényegesen nem változott a *magánlaksértések és a hivatalos személyek elleni erőszakok* száma, növekedett azonban a *közfeladatot ellátó személyek elleni erőszakok* előfordulása.

Örvedetes tény, hogy csökkent az emberölések száma, valamint a szexuális bűncselekmények közül az erőszakos közösüléseké. Ezzel szemben szaporodtak a szemérem elleni erőszakok, és 2003-tól az a korábban soha nem tapasztalt helyzet állt elő, hogy számuk meghaladta az erőszakos közösüléseket.

Azt azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az ismertté vált esetek gyakran nem híven tükrözik a materiális viszonyokat, mivel *szubjektív tényezők* is szerepet játszanak. Így például hangsúlyozottan fontos a *feljelentési hajlandóság* kérdése az erőszakos közösüléseknél, amelynek alapesetében magánindítvány megtételére is szükség van. Kutatási adatok szerint a gyermekkori szexuális abúzusok döntő részére sem

derül fény. A bántalmazottak kevesebb mint fele mondta el valakinek a vele történeteket, és száz esetből csak nyolcban tettek feljelentést.⁵ Bizonyos kisebb súlyúnak érzett, sérelmükre elkövetett cselekményeknél időnként még a hivatalos személyek is toleranciát gyakorolnak, elkerülve a büntetőeljárás tortúráját.

Az erőszakos bűnözés minőségi átalakulása

Az erőszakos bűnözés változásai nemcsak mennyiségileg és strukturálisan jelentkeztek, hanem a *minőségi jellemzők* tekintetében is. Gyakran hangoztatott álláspont, hogy *egyre durvább, veszélyesebb elkövetési módok* alakultak ki. Nőtt a csoportos, a közterületi, az útonálló jellegű, a löfegyverekkel, robbanóanyagokkal és különösen veszélyes eszközökkel megvalósított félelemkeltő bűnözés.⁶ Olyan, korábban hazánkban gyakorlatilag ismeretlen cselekmények jelentek meg és terjedtek el, mint az emberrablások, az erőszakos pénzbehajtások, valamint az úgynevezett védelmi pénzek követelése. Hazánkban is aktuális problémává vált a futballhuliganizmus kérdésköre, és az elkövetők gyakran durva, erőszakos módszereket alkalmaztak még az olyan, alapvetően vagyon elleni umbuldákra, családokra épülő jelenség körében is, mint a lakásmaffia-bűnözés.

Kétségtelen tény az is, hogy az 1990-es évtized közepén a löfegyveres leszámolásokkal, a robbantásos merényletekkel, a kézigránátos, Molotov-koktélos figyelmeztetésekkel a hazai erőszakos bűnözés új szakasza kezdődött. Bár e cselekmények kifejezett célszemélyek ellen irányultak, mégis főként a közterületeken történő elkövetések, a korábban csak filmekben látott alvilági módszerek miatt jelentős mértékben megrendült a lakosság biztonságérzete.

Valójában meglehetősen nehéz egy-egy bűncselekménytípus végrehajtásának durvábbá válását egzakt módon bizonyítani, hiszen erre vonatkozó megbízható statisztikai adatok alig vannak, a megítélésben rendkívül sok a szubjektív elem,

5 Virág György: Szexuális erőszak. In: Irk Ferenc (szerk.): Áldozatok és vélemények II. OKRI, Budapest, 2004, 81. o.

6 Bakóczi Antal – Sárkány István: Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest, 2001, 170–171. o.; Domokos Andrea: Az erőszakos bűnözés. Hinnova, Budapest, 2000, 24. o.

a régebbi cselekmények elhomályosulnak, míg a frissebbek természetzerűleg mélyebb döbbenetet váltanak ki. E tekintetben érdemes megvizsgálni a szándékos emberölések egyes minősített eseteinek nyilvántartott alakulását. Az itt megfigyelhető tendencia alátámasztja a bűnözés kegyetlenebbé válásának irányvonalát, ugyanis például a különös kegyetlenséggel történő elkövetések aránya egyértelmű növekedést mutat (1981-ben 3,8; 1985-ben 6,3; 1990-ben 7,5; 2000-ben 9,0; 2005-ben 8,6%), de ugyanez figyelhető meg a nyereségvágyból vagy más aljas indokból, illetőleg célból történt cselekményeknél is (1981-ben 3,1; 1985-ben 3,9; 1990-ben 5,3; 2000-ben 7,3; 2005-ben 8,0%).

A tendenciát a vizsgált időszak tekintetében a 3. számú táblázat tükrözi. Ennek alapján látható, hogy bár az utóbbi években csökkent az emberölések száma, ez nem vonatkozik a kegyetlenebb, durvább elkövetési módokra. A táblázat egyúttal szemlélteti a befejezett emberölések alakulását is, amely minimális latenciája miatt az erőszakos bűnözés, egyszersmind az össz-bűnözés legobjektívabb indikátorának számít. A kilencvenes években valóságos bűnözési bumm következett be. A korábbi évtizedekben meglehetősen állandósággal elkövetett évi kétszáz körüli befejezett emberölés száma hirtelen megugrott, olyannyira, hogy három esztendőben a háromszázat is meghaladta (1991-ben és 1992-ben 307; 1994-ben 313). A helyzet az ezredforduló után kezdett javulni, 2005-ben pedig különösen kedvezően alakult, mivel csak 164 befejezett emberölés vált ismertté.

3. számú táblázat
A szándékos emberölések alakulása (1995–2005)

Év	Szám %	Szándékos emberölés összesen	Ebből			
			Befeje- zett	Nyereségvágyból vagy más aljas indokból elkövetett	Különös kegyet- lenséggel elkövetett	Több emberen elkövetett
1995	Szám	412	296	33	25	16
	%	100,0	71,8	8,0	6,1	3,9
1996	Szám	414	271	40	25	19
	%	100,0	65,5	9,7	6,0	4,6
1997	Szám	431	289	29	26	26
	%	100,0	67,1	6,7	6,0	6,0
1998	Szám	446	289	39	30	16
	%	100,0	64,8	8,7	6,7	3,6
1999	Szám	419	253	31	28	15
	%	100,0	60,4	7,4	6,7	3,6
2000	Szám	357	205	26	32	11
	%	100,0	57,4	7,3	9,0	3,1
2001	Szám	408	254	37	27	23
	%	100,0	62,3	9,1	6,6	5,6
2002	Szám	359	203	25	31	21
	%	100,0	56,5	7,0	8,6	5,8
2003	Szám	378	228	29	37	11
	%	100,0	60,3	7,7	9,8	2,9
2004	Szám	362	209	29	30	14
	%	100,0	57,7	8,0	8,3	3,9
2005	Szám	313	164	25	27	11
	%	100,0	52,4	8,0	8,6	3,5

Az agresszív viselkedésformák az alkalmazott erőszak formáján és mértékén túl, csoportosíthatók a sértettek szempontjából, az előrelátás, az eszközök vagy a támadó életkora szerint is. Leginkább elfogadott azonban az elkövetés körülményei alapján történő két csoportra osztás. Így megkülönböztetjük a *konfliktusfeloldó* (konfliktusos, szituatív jellegű emberölés, testi sértés, magánlaksértés, garázdaság, hivatalos és közfeladatot ellátó személy elleni erőszak stb.) és a *szükségletkielégítő* bűncselekmények (nyereségvágyból elkövetett emberölés, erőszakos közösülés, rablás, kifosztás, zsarolás, jármű erőszakos elvétele stb.) körét.⁷ Az össz-bűnözéshez képest az arány itt lényegében fordított: 80%-ban konfliktusfeloldó, míg 20% körüli arányban szükségletkielégítő.⁸ Az utóbbi időben azonban egyre gyakoribbakká váltak a szükségletkielégítő cselekmények a konfliktusfeloldókkal szemben⁹, de emellett nem szabad megfeledkeznünk a garázdaságok mint konfliktusfeloldó deliktumok számának rohamos növekedéséről sem.

Napjainkra alapjaiban lezajlott az alvilágban is az „eredeti tökefelhalmozás”, és bekövetkezett egyfajta alvilági rendszerváltás. Manapság a kisebb, a feltűnést kerülő csoportok az igazán hatékonyak. Ezek főként intellektuális jellegű bűncselekményekkel, drogkereskedelemmel és -terjesztéssel, cigarettacsempészéssel foglalkoznak, illetve az adó megkerüléséhez nyújtanak szolgáltatásokat, ipari méretekben készítenek számlákat, offshore cégeken keresztül illegális pénzeket mosnak tisztára. Nem szűnt meg a védelmi pénzek szedése, a zsarolás sem, az utóbbi években mind keményebb támadások érték a pénzzállítókat, és rendszeressé váltak a fegyveres bankrablások is. Az alvilági rendszerváltás nem szüntette meg az erőszakot, sőt bizonyos értelemben fokozta. Az igazán jelentős bűnszervezetek azonban mélyen konspiráltak működnek, vezetőiket még csak ittas vezetésen sem érhetik tetten. Alvilági leszámolások azonban mindig is voltak és lesznek, de a többség ma már inkább csak az elszámolási viták rendezésére használja a nyers erőszakot.¹⁰

7 Gönczöl Katalin: Bűnözés és társadalompolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987; Kerecsi Klára: Az erőszakos bűnözés. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996, 155–171. o.

8 Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 173–174. o.

9 Szócs Árpád László: Az erőszakos bűnözés. Belügyi Szemle, 2000/7–8., 90–98. o.

10 Fekete Gy. Attila: Rendszerváltás a magyar alvilágban. De Jure, 2005. október, 18–20. o.

Az erőszakos bűnözés területi jellemzői

Bizonyos tájegységekben az emberi élet, a testi épség, a nemi szabadság sajátos, történelmi hagyományok által is befolyásolt kedvezőtlen megítélése hosszú időkre nyúlik vissza, ennek következtében az elkövetések gyakorisága jóval átlag feletti.

Az erőszakos bűnözés területi megoszlását vizsgálva a jelenség fokozatos városiasodását tapasztaljuk. Míg a hatvanas években e bűnözési forma erősen kötődött a falusi viszonyokhoz, és falun inkább a városi bűnöző követett el erőszakos bűncselekményt, addig a nyolcvanas évek végére már túlnyomórészt a falusi bűnöző követ el erőszakos bűncselekményeket városokban.¹¹ Emellett előfordulnak olyan városban élő utazóbűnözők is, akik szándékosan a lakóhelyüktől távol eső községekben hajtanak végre szükségletkielégítő erőszakos támadásokat.

Országos szinten az utóbbi években az abszolút számokat tekintve a legtöbb erőszakos bűncselekményt a főváros (évi ötezer-hatezer) mellett Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Pest és Hajdú-Bihar megyében követték el (évi kétezer-hármezer).

A lakosság számához mért gyakorisági mutató alapján egyértelműen Hajdú-Bihar és Heves megye található az élen, mivel a vizsgált időszak 11 esztendejéből Hajdú-Bihar minden évben, Heves megye pedig tíz alkalommal szerepelt az első három között. Tőlük leszakadva Jász-Nagykun-Szolnok megye a harmadik, amely négyszer ért el dobogós helyezést. A főváros e tekintetben legtöbbször a hatodik-hetedik helyen található.

A fővárosi kerületek közül a legtöbb erőszakos bűncselekményt jellemzően a VIII. kerületben követik el, míg a lakosság számához viszonyított gyakorisági mutató szerint általában (tizenegyből kilenc alkalommal) az V. kerület volt a listavezető. Ennek oka, hogy a belvárosban koncentráltan találhatóak szórakozóhelyek, üzletek, bankok, pénzváltók, és jellemzően nem az ott lakó személyek követnek el többnyire vagyoni elleni erőszakos cselekményeket, illetve garázdaságokat ezek sérelmére.

---

¹¹ Gönczöl Katalin: i. m. 73. o.

Az elkövetők

Az erőszakos *bűnelkövetők* száma a vizsgált időszakban húsz-huszonötezer körül alakult, hullámzóan emelkedő tendenciával. *Az ismertté vált erőszakos elkövetők aránya mindig jelentősen, általában kétszeresen vagy ennél is nagyobb mértékben meghaladja az erőszakos bűnözés össz-bűnözésen belüli arányát.* Sajátos jelenségként az 1970-es évek közepéig még az ismertté vált erőszakos bűnelkövetők abszolút száma is nagyobb mértékű volt, mint az ismertté vált erőszakos bűncselekményeké. E körülményt két tényező okozza: egyrészt az erőszakos bűnözésnél tapasztalható *gyakori többes, csoportos elkövetés*, másrészt az e kategóriában érvényesülő, az átlagosat – különösen a vagyon elleni bűncselekményekhez képest – *meghaladó felderítési és nyomozáseredményességi mutató* (4. számú táblázat).

4. számú táblázat

Az összes ismertté vált bűnelkövető, valamint az erőszakos és garázda jellegű bűnelkövetők számának alakulása (1995–2005)

Év	Összes bűnelkövető	Erőszakos bűnelkövetők	Erőszakos bűnelkövetők az összes bűnelkövető százalékában
1995	121 121	20 949	17,3
1996	122 226	19 431	15,9
1997	130 966	21 225	16,2
1998	140 083	22 330	15,9
1999	131 658	21 626	16,4
2000	122 860	21 514	17,5
2001	120 583	21 851	18,1
2002	121 885	23 419	19,2
2003	118 145	23 382	19,8
2004	130 182	25 693	19,7
2005	133 790	24 739	18,5

Az erőszakos elkövetők korstruktúráját tekintve megállapítható, hogy a fiatal korosztályok bűnözésbeli részvétele magas a népességen belüli arányukhoz képest. A fiataikorúak (14-18 évesek) aránya a vizsgált időszakban 10-12%, ami alacsonyabb ugyan a vagyon elleni bűnözésen belüli 15-18%-os hányaduknál, de minden évben 1-2%-kal magasabb az össz-bűnözésen belüli kvótájuknál (5. számú táblázat).

A külföldi longitudinális kriminológiai kutatások eredményei szerint a bűnelkövető fiataikorúak többsége nem erőszakos bűncselekményt követ el. Az Egyesült Államokban például 1996-ban a fiataikorúak által elkövetett erőszakos bűncselekmények aránya 3,5% volt. A kutatási tapasztalatok szerint az erőszakos bűncselekményt elkövető fiatalok többségénél kizárólag a pubertáskorra korlátozódik az erőszakos viselkedés. Az is tény azonban, hogy minél fiatalabb korban követi el valaki az erőszakos bűncselekményt, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a bűnözői karriert felnőttkorában is folytatni fogja.¹²

Hazánkban a vizsgált időszakban meglehetősen magas értéket képviselve, emelkedő trenddel, 16 és 25% között mozgott a fiataikorú bűnelkövetők között az erőszakos bűncselekmény végrehajtók aránya (6. számú táblázat).

---

¹² National Crime Victimization Survey, 1980–1996. U.S. Department of Justice. <http://www.childstats.gov/ac1998/xbeh4b.htm>

5. számú táblázat
**Fiatalkorú elkövetők megoszlása az összes bűnelkövető arányában
(1995–2005)**

Év	Összes ismertté vált bűnelkövető	Fiatalkorúak bűnelkövetők	Fiatalkorúak aránya	Összes erőszakos és garázda bűnelkövető	Fiatalkorú erőszakos és garázda bűnelkövető	Fiatalkorú aránya	Összes vagyon elleni bűnelkövető	Fiatalkorú vagyon elleni bűnelkövető	Fiatalkorúak aránya	Fiatalkorúak aránya
1995	121 121	14 321	11,8	20 949	2640	12,6	62 002	11 017	17,8	
1996	122 226	13 544	11,1	19 431	2181	11,2	66 092	10 795	16,3	
1997	130 966	13 955	10,7	21 225	2391	11,3	69 027	10 953	15,9	
1998	140 083	12 866	9,2	22 330	2141	9,6	71 356	9 691	13,6	
1999	131 658	11 540	8,8	21 626	2075	9,6	63 623	8 582	13,5	
2000	122 860	11 081	9,0	21 514	2181	10,1	56 594	7 825	13,8	
2001	120 583	11 631	9,6	21 851	2503	11,5	54 211	8 032	14,8	
2002	121 885	11 689	9,6	23 419	2739	11,7	50 972	7 923	15,5	
2003	118 145	10 473	8,9	23 382	2650	11,3	48 017	7 153	14,9	
2004	130 182	12 325	9,5	25 693	3019	11,8	49 528	7 932	16,0	
2005	133 790	12 197	9,1	24 739	2863	11,6	51 379	7 687	15,0	

6. számú táblázat

Erőszakos fiatalkorú bűnelkövetők megoszlása az összes fiatalkorú bűnelkövető arányában (1995–2005)

Év	Összes fiatalkorú bűnelkövető	Erőszakos fiatalkorú bűnelkövetők	(%)	Vagyon elleni fiatalkorú bűnelkövetők	(%)
1995	14 321	2640	18,4	11 017	76,9
1996	13 544	2181	16,1	10 795	79,7
1997	13 955	2391	17,1	10 953	78,5
1998	12 866	2141	16,6	9 691	75,3
1999	11 540	2075	18,0	8 582	74,4
2000	11 081	2181	19,7	7 825	70,6
2001	11 631	2503	21,5	8 032	69,1
2002	11 689	2739	23,4	7 923	67,8
2003	10 473	2650	25,3	7 153	68,3
2004	12 325	3019	24,5	7 932	64,4
2005	12 197	2863	23,5	7 687	63,0

Rendkívül kedvezőtlen tendencia, hogy a 14 év alatti – büntetőjogilag felelősségre nem vonható – gyermekkorú elkövetőkön belül, a fiatalkorúaknál is nagyobb, rohamosan emelkedő mértékben, egyre több az erőszakos deliktumot elkövetők aránya, amely a vizsgált periódusban csaknem kétszeresére növe 2005-ben már 19,6%-ot ért el (7. számú táblázat).

7. számú táblázat

Erőszakos gyermekkorú elkövetők megoszlása az összes gyermekkorú elkövető arányában (1995–2005)

Év	Összes gyermekkorú elkövető	Erőszakos gyermekkorú elkövetők	(%)	Vagyoni elleni gyermekkorú elkövetők	(%)
1995	4169	425	10,2	3692	88,6
1996	3689	348	9,4	3270	88,6
1997	4287	423	9,9	3792	88,5
1998	3864	401	10,4	3384	87,6
1999	4133	448	10,8	3566	86,3
2000	3964	492	12,4	3327	83,9
2001	3730	445	11,9	3095	83,0
2002	3959	582	14,7	3269	82,6
2003	3553	595	16,7	2888	81,3
2004	3963	680	17,2	3225	81,4
2005	3697	726	19,6	2999	81,1

A hazai fiatalok erőszakos kriminalitási aktivitása különösen kiemelkedő a rablásban, a zsarolásban, a kifosztásban, a nemi erkölcs elleni bűncselekményekben és a garázdaságban. A rablásban és a zsarolásban ötszörös, a kifosztásban több mint háromszoros, a nemi erkölcs elleni deliktumokban és a garázdaságban pedig kétszeres a részesedésük az össznépeesség belüli arányukhoz képest.

Súlyosabb lett a fiatalok bűnözés minősége is, durvábbá, kegyetlenebbé vált a végrehajtás módja, ennek következményei gyakran tragikusak. Jellemző a csoportos elkövetés, valamint az ok nélkülinek, értelmetlennek látszó, irracionális rombolás.¹³ Bár a gyermekkorú elkövetők továbbra is főleg vagyoni elleni cselekményeket (bolti lopás, betöréses lopás, rongálás) követnek el, az 1990-es évtized eleje óta megnőtt az általuk gyermekkorú társaik sérelmére megvalósított erőszakos magatartások száma. Gyerekek rabolják el társaik márkás ruhá-

13 B. Németh Zsolt: Agresszió fiatalokban – fiatalok bűnözés a média tükrében. In: Hárdi István (szerk.): Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 2000, 277–313. o.

ját, cipőjét, óráját, zsebpénzét, időnként pedig megzsarolják őket. Előfordultak olyan esetek is, amikor a parkban játszó gyerekek a kocsiból kiszálló autótulajdonosnak ajánlották fel gépjárműve rongálás és karcolás elleni „védelmét”.

A *nemek* közötti megoszlást tekintve az erőszakos bűnözésre jellemzőbb, hogy a cselekményeket *férfiak* követik el. Míg az össz-bűnözésben 13-14% a *nők* részvétele, addig az erőszakos deliktumoknál ez az arány 10% körüli. A női elkövetők jellemzően kétfajta erőszakos bűncselekményt követnek el: férj, élettárs, szerető, illetve gyermek ellen irányuló élet elleni cselekményt. Seelig az ilyen női elkövetőket „*válságbűnözőnek*” nevezi, mivel cselekményükkel valamely általuk válságosnak ítélt helyzetet (életközösségi, párkapcsolati konfliktus, újszülött eltitkolása) igyekeznek megoldani.¹⁴

A rendszerváltozás után, a határok átjárhatóbbá válásával és a bűnözés rohamos emelkedésével középpontba került a *külföldi bűnelkövetők* kérdésköre. Jelentős teret nyert az a nézet, hogy a részben legálisan, részben illegálisan beáramló külföldiek súlyos közbiztonsági veszélyt, bűnözési fenyegetést jelentenek hazánkra, és különösen a délkeletről érkezők (ukránok, oroszok, szerbek, bosnyákok, albánok), valamint az úgynevezett kínai maffia tagjai élenjárnak az erőszakos bűnözésben. Kétségtelen, hogy már az 1980-as évtized közepétől fokozatosan hazánkban is megjelentek az erőszakos bűntettekre specializálódó külföldi profi utazó- és tranzitbűnözők. A külföldi bűnelkövetőkre jellemző, hogy elsősorban honfitársaik sérelmére követnek el emberrablásokat, fegyveres rablásokat és védelmi zsarolásokat. Mindazonáltal a tények azt mutatják, hogy bár kétségkívül emelkedett a külföldi tettesek száma, arányuk nem haladta meg az 5%-ot, a legnagyobb bűnözési fenyegetés nem külföldről mutatkozik.¹⁵

Az elkövetők *foglalkozási viszonyait* elemezve megállapítható, hogy egyre több az *állandó munkahellyel nem bíró, illetve munka nélküli személyek* száma. Ez a jellemző is eltérően érvényesül a különböző deliktumoknál, illetve azok egyes elkövetési válfajain belül is. Például a garázdaságok vagy

¹⁴ Ernst Seelig: Lehrbuch der Kriminologie. Verlag dr. Stoytscheff, Darmstadt, 1963
¹⁵ Póczik Szilveszter: Külföldi bűnelkövetők Magyarországon a kriminálstatistika tükrében (1989–1997). Belügyi Szemle, 1999/9., 28–44. o.

az önbíráskodások elkövetői között csaknem kétszer annyira munkaviszonyban állók aránya, mint a rablók esetében. A nagy károkozással járó pénzügyi és pénzzállítványok elleni rablások tettesei között iskolázottabb szakmunkások is vannak. A kilencvenes évek közepétől pedig egyre gyakrabban jelentek meg a rablók között a csődbe jutott, fizetésképtelenné vált, korábban felvett hitelt törleszteni nem tudó kisvállalkozók, őrző-védő biztonsági cégek alkalmazottai, sőt esetenként katonák és rendőrök is.

A bűnelkövetők *előéletét* vizsgálva megállapítható, hogy a *büntetett előéletűek* aránya az ezredfordulóig mind az erőszakos, mind az összes terhelt esetében egyre emelkedett. 1985-ben például az összes ismertté vált bűnelkövető közül a büntetett előéletűek aránya még csak 35,3, az erőszakos elkövetőknél 39,8% volt, 2001-ben viszont már 39,1, illetve 42,3%, azóta viszont az összes bűnelkövetőnél enyhe csökkenés, az erőszakosoknál pedig stagnálás figyelhető meg (8. számú táblázat).

8. számú táblázat

A büntetett előéletű bűnelkövetők aránya (1995–2005) (%)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Összes ismertté vált bűnelkövető	37,0	38,5	38,4	39,7	39,2	38,7	39,1	38,8	38,8	37,3	36,4
Erőszakos bűnelkövetők	39,9	40,9	41,0	43,0	43,5	43,2	42,3	42,9	43,4	42,6	42,3
Ebből: Szándékos emberölés	43,5	39,8	38,3	42,5	39,0	35,1	37,3	42,5	40,8	38,2	47,4
Rablás	47,5	50,1	50,7	53,9	53,9	51,5	49,9	48,9	49,2	50,0	51,6

Látható az is, hogy az erőszakos tettesekre jellemzőbb, hogy korábban már összetűzésbe kerültek a törvénnyel, mint általában a bűnelkövetők, hiszen a priuszosok rátája esetükben konzekvensen 4-5%-kal magasabb. E téren is jelentős különbségek fedezhetők fel az egyes deliktumoknál, hiszen például a

szándékos emberölések elkövetői között (egy részüknek nincs bűnözői múltja, csupán a konkrét konfliktushelyzetet rosszul kezelték) jóval kevesebb a büntetett előéletű, mint például a rablásoknál.

Az alkohol, a kábítószer és a kábító hatású anyagok szerepe

Az erőszakos bűnözés oksági körében jelentékeny, meghatározó szerepet tölt be az alkohol-, illetve egyre gyakrabban a kábítószer-fogyasztás. Az ERÜBS adatait a 9. számú táblázat szemlélteti. Ehhez azonban hozzá kell fűzni, hogy mivel az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztás ténye az erőszakos bűncselekmények törvényi tényállásai szempontjából irreleváns, és eltűnt az a korábbi gyakorlat is, amely az elkövető társadalomra veszélyességének felderítésével kapcsolatban e téren is adatgyűjtést eredményezett, így az adatok bizonyos szempontból alulértékeltnek tekinthetők. Ugyanez mondható el az egyes kriminológiai empirikus kutatások erre vonatkozó megállapításairól is, mivel meglehetősen nehéz utólag egzakt adatokhoz jutni, hiszen sok esetben a bűnügyi iratok részletes áttanulmányozása sem nyújt egyértelmű segítséget.

Az előbbieket ellenére látható, hogy a hivatalos adatok szerint is magasnak tekinthető a bűnelkövetőknek az a 30-38%-os aránya, akik cselekményüket alkohol hatása alatt követték el. E vonatkozásban is lényegi eltérések tapasztalhatók az egyes erőszakos deliktumok tettesei között. Átlag feletti az alkohol szerepe a szituatív jellegű emberöléseknél és súlyos testi sérteknél, a garázdaságoknál és a hivatalos személy elleni erőszakos cselekményeknél, míg csekélyebb mértékű a rablásoknál, a kifosztásoknál és az önbíraskodásoknál.

Az erőszak okságában sajnálatosan megjelentek a kábító-szer-fogyasztás következményes hatásai is. Az 1970-es évtized közepén még az volt az uralkodó álláspont, hogy Magyarországon a drogfogyasztás nem válik a társadalmi valóság részévé, a kilencvenes évtized elejétől azonban hazánk már nemcsak tranzit-, hanem fokozatosan célországgá is vált.

A kriminálstatisztikában közvetlenül megjelenő, kábító-szer-fogyasztással kapcsolatos esetek száma elég alacsony,

9. számú táblázat

Az alkohol, a kábítószer és a kábító hatású anyagok szerepe az erőszakos bűnelkövetésben (1995–2005)

Év	A bűncselekményt alkohol hatása alatt követte el	Az erőszakos bűnelkövetők közötti aránya (%)	Iszákos életmódot folytató	Az erőszakos bűnelkövetők közötti aránya (%)	A bűncselekményt kábítószer hatása alatt követte el	Az erőszakos bűnelkövetők közötti aránya (%)	A bűncselekményt kábító hatású anyag hatása alatt követte el	Az erőszakos bűnelkövetők közötti aránya (%)
1995	7949	37,9	700	3,3	4	0,0	109	0,5
1996	6985	35,9	604	3,1	8	0,0	143	0,7
1997	7303	34,4	692	3,3	26	0,1	153	0,7
1998	7862	35,2	725	3,2	23	0,1	135	0,6
1999	7471	34,5	592	2,7	40	0,2	162	0,7
2000	6982	32,5	584	2,7	65	0,3	187	0,9
2001	6652	30,4	596	2,7	62	0,3	200	0,9
2002	7226	30,9	610	2,6	80	0,3	243	1,0
2003	7052	30,2	586	2,5	66	0,3	195	0,8
2004	7573	29,5	516	2,0	47	0,2	247	1,0
2005	7406	29,9	506	2,0	50	0,2	214	0,9

mivel a kábítószer-élvezők többnyire inkább vagyon elleni bűncselekményeket követnek el. Ennek ellenére egyértelműen látható, hogy a vizsgált időszak második felében jóval több esetben játszott közre az elkövetésben kábítószer vagy kábító hatású anyag. Így például kábítószer hatása alatt állt az a három fiatalember, akik 2002 áprilisában hidegvérrel fejbe lőtték egy péceli vegyeskereskedés eladónőjét. Ezenkívül egyre többször nem közvetlenül a cselekmény elkövetésénél, hanem annak oksági hátterében áll a kábítószer. Az alvilági leszámolások egy részénél, a dilerek elleni, elszámolási vitákból eredő gyilkosságok, testi sértések „hinterlandjában” is egyre többször megtalálható a „drogvonal”.

A nyomozások eredményessége

A szándékos kriminalitáson belül a társadalomra és tagjaira nézve legsúlyosabb, legveszélyesebb erőszakos bűnözés megelőzése alapvető társadalompolitikai feladat. A megelőzést és a visszatartást szolgálja az eredményes felderítés. A társadalmi rendszerváltozás a kilencvenes évek közepéig tartó elbizonytalanodást idézett elő a rendőri állományban. A rendőrség alapvető feladatának egyre kevésbé tudott megfelelő módon eleget tenni, ezt egyértelműen tükrözte a felderítési helyzet folyamatos romlása, csökkent a *felderítési és a nyomozáseredményességi mutató*.

A nyomozások eredményességének csökkenése valamennyi erőszakos deliktum esetén bekövetkezett, még az olyan kiemelten kezelt, a bűnüldözés középpontjában lévő, a rendelkezésre álló erők és források általi támogatást leginkább élvező bűncselekmény esetében is, mint az emberölés. Márpedig közismert tény, hogy a nyomozáseredménytelenség kriminogén tényező. Egyes erőszakos bűnözési jelenségek viszonylatában is csökkenhet az állampolgári kriminalitási érzékenységi szint, és ezzel párhuzamosan növekedhet az elkövetői agressziós szint. A *kedvezőtlen tendenciát* nem sikerült megfordítani, az utóbbi időben inkább stagnálás tapasztalható, a rablások kivételével a nyomozások eredményessége még mindig nem érte el az 1990-es mutatókat sem (10. számú táblázat).

10. számú táblázat

A befejezett nyomozások eredményessége (1995–2005) (%)

Év	Szándékos emberölés	Szándékos súlyos testi sértés	Garázdaság	Erőszakos közösülés	Rablás
1995	87,7	78,6	82,9	59,0	57,8
1996	88,8	76,8	81,3	57,7	50,1
1997	87,9	76,5	81,5	56,3	49,7
1998	85,1	76,0	81,5	51,9	45,1
1999	85,3	76,8	82,2	51,2	43,6
2000	83,4	76,7	82,4	49,3	43,3
2001	88,3	75,8	81,8	53,0	41,6
2002	84,6	76,5	82,4	50,4	47,8
2003	87,2	77,5	82,9	51,8	50,4
2004	88,2	76,4	82,2	51,3	54,1
2005	86,6	76,5	81,4	54,0	53,4

A bűncselekmények súlyossága egyenes arányban áll felderítésük és nyomozásuk eredményességének alakulásával, mivel ezek az ügyek kiemelt figyelmet kapnak a nyomozó hatóságoktól. E tapasztalati tény alól csupán a *garázdaság* jelent kivételt, amely viszonylagos enyhe súlya ellenére is magas eredményességi mutatóval büszkélkedhet. Ennek magyarázata elsősorban a diszkrecionális jogalkalmazói megítélésben rejlik, mivel a garázdaság meglehetősen parttalan tényállása, „gumijogszabály” volta lehetőséget teremt a bűnüldöző hatóságoknak arra, hogy többnyire csak azokat a cselekményeket minősítsék garázdaságnak, amelyeknél garantálnak látszik az eljárás sikeres befejezése.

Összegzés

Az adatok értékelésénél nem szabad megfélekedni arról, hogy becslések szerint a ténylegesen elkövetett bűncselekmények nagyobbik hányada (legalább kétszerese, de többek szerint inkább négyszerese) nem jut a hatóságok tudomására, és így nem regisztrálják egyetlen kriminálstatisztikai rendszerben, így az ERÜBS-ben sem.

Az is elfogadott tény, hogy az erőszakos bűnözés körében kisebb a latens elkövetés aránya, mint az össz-bűnözésen belül, minthogy e büntetési csoportba viszonylag több súlyos bűneset tartozik, mivel nem ritka az sem, hogy a sértettnek orvosi ellátást is igénybe kell vennie, másrészt gyakori a nyílt, közterületi elkövetés.¹⁶ Egy a közelmúltban lefolytatott, 2002-re vonatkozó viktimológiai felmérés szerint az erőszakos bűnözésen belül a latencia legmagasabb arányú a szexuális támadásoknál volt (hét esetből egy feljelentés), míg a sértettek a támadások-fenyegetések 78%-át, a bántalmazások 71%-át nem hozták a hatóságok tudomására. A legkisebb mérvű latencia a rablásoknál jelentkezett: 36%-uk maradt rejtve a hatóságok előtt.¹⁷

Az erőszakos bűnözés ismertté vált össz-bűnözésen belüli részaránya az 1970–80-as években 10–13% körül alakult, nominálisan pedig a cselekmények száma mindig húszezer alatt maradt. A rendszerváltozás után az erőszakos bűnözés terén is egyértelmű mennyiségi növekedés történt, ennek dinamikája azonban jelentősen elmaradt az össz-bűnözés robbanásszerű emelkedésétől. Ennek következtében a korábbi arány visszaesett 5–6%-ra. 1999 óta azonban lassú visszarendeződési folyamatot figyelhetünk meg, miközben a vagyoni elleni bűnözés az ezredforduló után csökkenő tendenciát mutat, az erőszakos kriminalitás 1997-től 2004-ig fokozatosan nőtt, és részaránya elérte a 8%-ot. 2005-ben azonban fordulat következett be, és csökkent az erőszakos bűncselekmények száma

---

16 Korinek László: Rejtett bűnözés. KJK, Budapest, 1988; Vigh József: A bűnözés megelőzése, különös tekintettel az erőszakos bűnözésre. In: Hárdi István (szerk.): i. m. 343–379. o.

17 Nagy László Tibor: Az erőszakos bűnözés. In: Irk Ferenc (szerk.): Áldozatok és vélemények II. OKRI, Budapest, 2004, 60. o.

és összбűnözésen belüli kvótája is 7,5%-ra. A jövőt tekintve hazánkban feltehetően lelassul vagy megáll az erőszakos bűnözés arányának növekedése, és nem fogja elérni a rendszer-változás előtti 10%-ot meghaladó arányt, hanem valószínűsíthetően 7-8% körüli értéket fog képviselni.

Az erőszakos bűnözés kriminalitásra gyakorolt hangsúlyozott jelentősége azonban sokkal inkább kvalitatív, mint kvantitatív jellemzőinek tulajdonítható: kiemelkedő társadalomra veszélyessége, a közbiztonság megítélésére gyakorolt hatása és a média fokozott érdeklődése miatt számít elsősorban az összбűnözésről alkotott kép meghatározó szegmentumának.

Az erőszakos bűnözés jelenségcsoportja nem tekinthető homogén kategóriának. Megfigyelhető, hogy az elmúlt másfél évtizedben jelentős strukturális változásokon ment át: legdinamikusabban a garázdaságok, valamint a vagyon elleni erőszakos cselekmények (zsarolás, kifosztás, rablás) és az önbíráskodások száma emelkedett. Napjainkra a testi sértés és a garázdaság olyannyira meghatározó lett, hogy e két bűncselekmény adja az erőszakos bűnözés több mint kétharmadát. Különösen szembetűnő a garázdaságok rendkívül dinamikus, permanens előretörése, ami oda vezetett, hogy napjainkban már minden harmadik erőszakos bűncselekmény garázdaság. Sőt az ismertté vált bűnelkövetők számát tekintve az erőszakos tettesek fele már garázdaságot valósít meg. Ez azért is sajátos körülménynek tekinthető, mivel ez az egyetlen olyan bűncselekmény a kategórián belül, amely dolog elleni erőszakkal is elkövethető. Néhány bűncselekmény esetében azonban, mint az emberölés és az erőszakos közösülés, illetve a magánlaksértés és a hivatalos személy elleni erőszak, csökkenés, illetve stagnálás tapasztalható.

Az erőszakos bűnözés változásai azonban nemcsak mennyiségileg és strukturálisan jelentkeztek, hanem a minőségi jellemzők tekintetében is. Egyre durvább, veszélyesebb elkövetési módok alakultak ki. Nőtt a csoportos, a közterületi, az útonálló jellegű, a lőfegyverekkel, robbanóanyagokkal és különösen veszélyes eszközökkel megvalósított félelemkeltő bűnözés. Olyan, korábban hazánkban gyakorlatilag ismeretlen cselekmények jelentek meg és terjedtek el, mint az emberrablások, az erőszakos pénzbehajtások, valamint az úgynevezett

védelmi pénzek követelése, hazánkban is aktuális problémává vált a futballhuliganizmus kérdésköre, és az erőszakos módszerek még az olyan, alapvetően vagyon elleni, csalásokra épülő jelenség körében is megjelentek, mint a lakásmaffia-bűnözés.

Az időközben bekövetkezett alvilági rendszerváltás sem szüntette meg az erőszakot, sőt bizonyos értelemben fokozta. Az igazán jelentős bünszervezetek azonban már alapvetően inkább intellektuális bűncselekményekkel foglalkoznak, mélyen konspiráltan működnek. Nem szűnt meg a védelmi pénzek szedése, a zsarolás sem, az utóbbi években mind keményebb támadások érték a pénzszállítókat, és rendszeressé váltak a fegyveres bankrablások is. Alvilági leszámolások is mindig voltak és lesznek, de a többség ma már inkább csak az elszámolási viták rendezésére használja a nyers erőszakot.

Kedvezőtlen tendenciát jelez, hogy mind a fiatalkorúak, mind különösen a gyermekkorúak között emelkedik az erőszakos elkövetők aránya. Súlyosabb lett a fiatalkori bűnözés minősége is, durvábbá, kegyetlenebbé vált a végrehajtás módja, ennek következményei gyakran tragikusak. Jellemző a csoportos elkövetés, valamint az ok nélkülinek, értelmetlennek látszó, irracionális rombolás.

A közfigyelem és a kriminálpolitikai reakció középpontjában egyre inkább a bűnözés olyan jelenségei állnak, köztük kiemelt helyen az *erőszakos bűnözés*, amelyek kevésbé mennyiségi mutatóik alakulása, mint inkább gazdasági potenciáljuk, szociális feszítőerejük és a társadalom kiemelkedő érdeklődése miatt kerülnek a figyelem középpontjába.

Irodalom

B. Németh Zsolt: Agresszió fiatal korban – fiatalkori bűnözés a média tükrében. In: **Hárdi István (szerk.):** Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 2000, 277–313. o.

Bakóczy Antal – Sárkány István: Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest, 2001

Domokos Andrea: Az erőszakos bűnözés. Hinnova, Budapest, 2000

Fekete Gy. Attila: Rendszerváltás a magyar alvilágban. *De Jure*, 2005. október

Geilen, Gerd: Neue Entwicklung beim strafrechtlichen Gewaltbegriff. In: **Geerds, Friedrich – Naucke, Wolfgang (Hrsg.):** Festschrift für Helmut Mayer zum 70. Geburtstag. Berlin, 1966, S. 445.

Gönczöl Katalin: Bűnözés és társadalompolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987

Kerezi Klára: Az erőszakos bűnözés. In: **Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.):** Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996, 155–171. o.

Kertész Imre: Befejezhetetlen háború. BM Kiadó, Budapest, 2000

Korinek László: Rejtett bűnözés. KJK, Budapest, 1988

Nagy László Tibor: Az erőszakos bűnözés. In: **Irk Ferenc (szerk.):** Áldozatok és vélemények II. OKRI, Budapest, 2004, 57–70. o.

Póczik Szilveszter: Külföldi bűnelkövetők Magyarországon a kriminálstatisztika tükrében (1989–1997). *Belügyi Szemle*, 1999/9.

Seelig, Ernst: Lehrbuch der Kriminologie. Verlag dr. Stoytscheff, Darmstadt, 1963

Szőcs Árpád László: Az erőszakos bűnözés. *Belügyi Szemle*, 2000/7–8.

Vigh József – Gönczöl Katalin – Kiss György – Szabó Árpád: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. KJK, Budapest, 1973

Vigh József: A bűnözés megelőzése, különös tekintettel az erőszakos bűnözésre. In: **Hárdi István (szerk.):** i. m. 343–379. o.

Virág György: Szexuális erőszak. In: **Irk Ferenc (szerk.):** i. m. 71–82. o.